

ULUSAL VE ULUSLARARASI BOYUTLARIYLA TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLÎ KÜTÜPHANESİ*

ACAR, Tuncel**
TÜRKİYE/TURCIYA

Misyon

Millî Kütüphane'nin misyonu:

- Millî kültür araştırmalarını desteklemek.
- Bu amaca elverişli yurt içindeki ve yurt dışındaki bütün eser ve belgelerle, Türk kültürüne ait yayınları bir araya toplayarak esaslı bir merkez meydana getirmek.
- Aynı zamanda her türlü bilimsel ve sanatsal çalışmalarını kolaylaştırmak.
- Araştırmacılara ve okuyuculara hizmet vermek, millî birikim merkezi olarak yurt içi ve yurt dışında bilgi akımını sağlamak.
- Bütün bunlara bağlı olarak ülkenin millî kültür politikalarının siyasî etkilerden uzak olarak yönlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Millî Kütüphane, Türk kültürünün aynası, millî kültür hazinesi ve Türk milletinin hafızasıdır.

Vizyon

Vizyonumuz; Millî Kütüphane'nin ulusal bilgi ağının merkezi hâline gelerek, toplumun kültürel gelişimine, ekonomik büyümesine ve bilgi toplumunun yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

Millî Kütüphane'nin Uluslararası İş Birliği Alanları

Niteleme ve Erişim Standartlarında İş Birliği,

Online Toplu Katalog Oluşturmada İş Birliği,

Bibliyografik Veri Transferinde İş Birliği,

Koleksiyon Geliştirmede İş Birliği,

Belge ve Bilgi Sağlamada İş Birliği,

Elektronik Kaynakların Kullanımında İş Birliği (Avrupa Birliği Millî Kütüphaneleri Ortak Aę Erişimi gibi).

---

* Renkli resimler için bkz.: s. 391-393

** Millî Kütüphane Başkanı.

İşbirliğinde Ulusal Hedefleri

- Yasal Yükümlükler Kapsamında Belge ve Bilgi Kaynaklarını Eksiksiz Sağlamak.
- Bilimsel ve Kültürel Dış Taleplerin Bilgi İhtiyaçlarını Zamanında ve Doğru Karşılama.
- Bilgiye Hızla ve Kolayca Erişmek için Gerekli Düzenlemeleri Yapmak.
- Elektronik Tabanlı Bilgi Hizmetleri Sunmak.
- Kaynak Arz ve Taleplerini Karşılama.
- Küresel Bilimin Gelişmesini ve Paylaşımını Desteklemek.
- Ulusal Bibliyografik Veri Merkezi Hizmetlerini Gerçekleştirmek.

Kurumsallaşma Süreci

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda gündeme gelen, “**Millet Kütüphanesi**” kurma fikriyle kendisini göstermeye başlayan, Ahmet Zeki Bey'in 1909'da “**Kütüphane-i Osmanî**” adlı bir millî kütüphane kurulması önerisiyle devam eden, 1911 yılından 1934'e kadar sürüncemede kalan ulusal kütüphanenin kuruluş çalışmaları; 15 Nisan 1946'da Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Müdürlüğü'nde başlatıldı. 1934'te çıkarılan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'ndan da yararlanılarak 1946'da 8000 eseri içeren bir koleksiyon oluşturuldu.

1 Nisan 1947'de geçici bir süre için başka bir binaya taşınıldı ve bu dönemde 60. 000 eserlik bir koleksiyona ulaşıldı. Söz konusu koleksiyonu hizmete sunabilmek için Ankara Kumrular Sokak'ta bulunan ve günümüzde Ankara İl Halk Kütüphanesi olarak hizmet veren bina sağlandı. Ve hazırlık evresini tamamlayan **Millî Kütüphane**, 16 Ağustos 1948'de fiilen hizmete açıldı.

Devlet tarafından Almanya'da kütüphane ve arşivcilik öğrenimi görmesi sağlanan Adnan Ötügen'in, “**Millî Kütüphane Hazırlık Bürosu**” şefliğine getirilmesinden sonra, Mehmet Emin Yurdakul'un iki kitabı ile başlatılan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî Kütüphanesi, 29 Mart 1950 tarihinde kabul edilen **Kuruluş Kanunu** ile yasal kimlik kazandı.

Millî Kütüphane 1950 tarih ve 5632 Sayılı Kanun'la “millî kültür araştırmalarını mümkün kılmak, basılı, yazılı ve görsel materyalleri bir araya toplayarak millî belge-bilgi merkezi oluşturmak, eğitim, kültür ve bilimsel araştırmaları yönlendirerek kolaylaştırmakla” yükümlü kılınmıştır. Bu kanun kapsamında üretmesi gereken yasal hizmetler ve kendisinde beklenen çalışmaları gerçekleştirmek için 1983'te yeni binasına taşınmış ve 1993'te elektronik kütüphanecilik için bibliyografik veri tabanı oluşturmuştur.

Temel Görev ve Sorumlulukları

Millî Kütüphane, bilgi ve belge özelliği taşıyan tüm yazılı, basılı ve kayıtlı ortamları derlemeye ve satın almaya yetkilidir. Ayrıca, gerek Türkiye ve gerekse Türklerle ilgili olarak yurt dışında yayımlanmış ve oluşturulmuş materyalleri de sağlamakla görevlidir. Bilgi ve belgelerin, ulusal ve uluslararası kütüphane ve arşiv standartlarına göre teknik işlemleri yapmak, okuyucu hizmetine sunmak ve ülkenin ulusal hafızası olan bu bilgi ve belgeleri gelecek nesillere aktarmakla yükümlüdür.

Millî Kütüphaneler tüm ülkelerde; bilgi, belge ve görsel-işitsel materyalin toplandığı, düzenlendiği, hizmete sunulduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı merkezlerdir. Millî Kütüphanelerimizin yasal olarak yapması gereken görevleri ise:

a. Derleme, satın alma, bağış ve mübadele gibi yöntemlerle ulusal ve uluslararası bilgi ve belgeleri sağlamak. Sağlanan bilgi ve belgeleri koleksiyona katmak. Bu bilgi ve belgelerin teknik işlemlerini yaparak okuyucuların hizmetine sunmak ve gelecek nesillere aktarmak üzere saklamak.

b. Sağlanan bilgi ve belgelerin ulusal bibliyografik denetiminin gerçekleştirilmesi amacıyla Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası yayımlayarak duyurmak.

c. Hazırlanan söz konusu bibliyografyaların elektronik ortamda kullanıcıların istifadesine sunmak ve ulusal veritabanları oluşturarak elektronik bilgi ve belge değişimini gerçekleştirmek.

d. Yurt dışında yayımlanmış Türkler hakkında ve Türk dillerine ait bilgi ve belgeleri temin etmek ve arşivlemek.

e. Uluslararası benzer kurumlarla iş birliği yaparak, ülkenin kütüphanecilik politikasının geliştirilmesi ve uygulamasına, Türkiye’de yayıncılık ve kütüphanecilik faaliyetlerine önderlik etmek.

f. Ulusal ve uluslararası bilimsel, sanatsal, kültürel ve eğitsel etkinlikler düzenlemek.

g. Birleşmiş Milletler, UNESCO, IFLA ve Avrupa Konseyi ve benzeri uluslararası kuruluşların hizmetleri ve programları dahil, uluslararası iş birliğine katılmak. Bu gibi kurum ve sivil örgütlerle karşılıklı anlaşmalara bağlı olarak, bu kuruluşların yasal depo işlevini görmek. İlgili kuruluşların işlevleri çerçevesinde kültür, bilim ve eğitim alanlarında ortak stratejiler belirlemek.

h. El yazması ve nadir eserler alanında arşiv materyallerinin kayıt, koruma ve restorasyon işlemlerini yürütmek.

i. Ulusal derleme kütüphanelerinin hizmetlerini yönlendirmek, planlamak, hizmet kalitesinin yükseltilmesi için gerektiğinde kurumsal rapor hazırlamak ve

sunmak. Bu kütüphanelerle birlikte elektronik kütüphanecilik hizmet alanının organizasyonunu koordine etmek ve gerçekleştirilmesine destek sağlamak.

j. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile mutabakat hâlinde, Türkiye'deki kütüphanelerin profilini belirlemek. Yasal yetkiler kapsamında hükümet ve yerel makamlar nezdinde, tüzel ve özel kişilerle düzenlenen belgelerde, Türk kütüphaneciliğini temsil etmek, Millî Kütüphane adına anlaşma ve sözleşme imzalamak,

Koleksiyonu

Millî Kütüphane kitap, süreli yayın ve kitap dışı materyallerden oluşan **2.677.740** adetlik bir koleksiyona sahiptir. Millî Kütüphane'nin kitap sayısı **1.122.295** adet olup, günlük gazete, dergi, bülten, yıllık vb. materyalleri bünyesinde barındıran ve **1.274.094** cilt/sayıdan oluşan bir süreli yayın koleksiyonuna sahiptir. Ayrıca afiş, harita, nota, ses kaydı (CD ve kaset), resim vb. gibi özel koşullarda depolanmış **199.156** eserden oluşan bir görsel-işitsel materyal koleksiyonu ve dijital erişime açılmış, **26.359** adet elyazması/nadir eser ve **55.836** adet Arap harfli basma eser mevcuttur.

Teknolojik Alt Yapısı

1993'te faaliyete geçen Bilgi İşlem Merkezi'nce hazırlanan Millî Kütüphane Web Sitesi açıldığı tarihten (1 Ekim 1996) bugüne kadar 4,5 milyondan fazla kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Günümüzde, ULAKNET üzerinden 2 Mbit ve Türk Telekom üzerinden 10 Mbit olmak üzere toplam 12 Mbit hız ile Internet erişimi bulunmaktadır.

1993 yılından beri kullanılmakta olan ALEPH 300 kütüphane otomasyon programının yerine 21 Mayıs 2007 tarihinden itibaren bu programın yeni versiyonu olan ALEPH 500 kullanılmaya başlanmıştır. Veri tabanında yaklaşık 750.000 bibliyografik kayıt bulunmaktadır.

Dijital kütüphane uygulamaları anlamındaki en önemli çalışma, 2004 yılında başlanan ve yaklaşık 26.000 cilt yazma ve nadir eserin dijital ortama aktarılmasıdır. Bilgisayar ortamına aktarılmış olan tüm bu eserler, internet aracılığıyla taranabilmekte ve sisteme aktarılmış olan eserlerin tam metin olarak çıktısı alınabilmektedir.

Ayrıca 2003 yılında hazırlanmış olan **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu** ile 59.339 adet yazma eserin bibliyografik künyeleri internet aracılığıyla taranabilmektedir.

1584-1986 yılları arasında Arap, Yunan ve Ermeni harfleri ile basılmış 50.760 bibliyografik künyeden oluşan Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası ve 1923-1999 yılları arasında Türkiye'de yayımlanmış 4.418 adet süreli yayında yayımlanan 566.627 makaleden oluşan **Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası** çevrim içi olarak kullanıcıların hizmetine

sunulmuştur. Ayrıca söz konusu eserler CD ortamında isteyen kullanıcıların istifadesine açıktır.

Araştırmacıların, **Türkiye Makaleler Bibliyografyası**'nı 1995 yılından itibaren yurt içinden ve yurt dışından internet aracılığıyla taraması ve taranan künyelere ait belgelerin fotokopilerini istemesi veya rezerv ettirmesi hizmeti gerçekleştirilmiştir.

Niteleme Çalışmaları

Bibliyografik kayıtların bilgisayar ortamına aktarılması çalışması, **MARC (Makinaca Okunabilir Kataloqlama)** uyumlu olarak gerçekleştirilmektedir. Hâlen dünya millî kütüphanelerinin yaygınlıkla kullandığı **MARC 21** standartları ile **ALEPH 500 Programı** üzerine data girişi yapılarak niteleme hizmetleri sürdürülmektedir.

Yayın Faaliyetleri

Millî Kütüphane Başkanlığı'nın yayın faaliyetleri içerisinde;

Türkiye Bibliyografyası

Türkiye Makaleler Bibliyografyası

Kişi Bibliyografyaları

Özel Konulu Bibliyografyalar

Toplu Kataloglar

Mesleki Yayınlar

Edebî ve Kültürel Yayınlar

öncelik kazanmaktadır.

Uluslararası Etkinlikleri

2003 yılında Balkan Ülkeleri Millî Kütüphane yöneticilerinin katılımıyla, bölgesel iş birliği olanaklarının araştırılması ve planlanması konulu bir toplantıya Başkanlığımız ev sahipliği yapmıştır.

Ayrıca Türk Cumhuriyetleri Millî Kütüphane Başkanları Konferansı; 4-8 Haziran 2007 tarihinde Azerbaycan, Başkurdistan, Hakas Cumhuriyeti, Kazakistan, Kırgızistan, Kırım, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Saha Cumhuriyeti, Tacikistan, Tataristan, Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan'ın katılımlarıyla düzenlenmiştir.

Konferans sonunda görüşülen konularda resmi mutabakat metni imzalanmıştır.

Bu etkinlikler haricinde; Millî Kütüphane Başkanlığı; Bosna-Hersek Millî Kütüphanesi Koleksiyonunun Yeniden Oluşturulması ve Gagauz Yeri Millî Kütüphanesi'nin Yeniden Yapılandırılması çalışmalarını koordine etmiştir.

Türkiye Millî Kütüphanesi'nin yasal görev ve sorumlulukları kapsamında ve küresel ölçekte istenen hizmet kalitesine ulaşması için her yıl yeni projeler ürettiği bilinmektedir. 2007 yılı içerisindeki önemli projelerinden bazıları:

- ✓ Millî Kütüphane bünyesindeki öncelikli koleksiyonun görüntülü sisteme aktarılması çalışmalarına devam edilmiştir.
- ✓ Millî Kütüphane yazma ve süreli yayın koleksiyonunun mikroform ortamına aktarılması sürdürülmektedir.
- ✓ Görme özürlüler için Konuşan Kitaplık hizmetinin internet üzerinden verilmesi son aşamaya gelmiştir.
- ✓ İnteraktif Araştırma Salonunu Tesisi projesi gerçekleştirilmiştir.
- ✓ Online Kütüphaneler Arası Ödünç Verme işlemi başlanmıştır.
- ✓ Millî Kütüphane Ses ve Görüntü Bankası kullanıcıların istifadesine açılmıştır.

Bu projelerin hayata geçirilmesi neticesinde Türk Millî Kütüphanesi'nin gelişmiş ülkelerdeki millî kütüphaneler ile aynı kalitede hizmet sunulması sağlanmıştır.

Millî Kütüphane Başkanlığı, 2008 yılında özellikle Ulusal Atıf Dizini, Derleme Kütüphaneleri online Katalog erişim sistemi ve Ulusal Derleme ve Bibliyografik Denetim Sistemi üzerinde çeşitli projelerle atılımlarını sürdürerek vermiş olduğu hizmet kalitesini daha da ileri götürecektir.

Özellikle tam metin erişimli belge ve bilgi havuzlarını oluşturma çabasına yönelik olarak bütün birimlerini sayılabilir, denetlenebilir ve dönüştürülebilir bir sisteme ulaştırabilmek için, TSE iş birliğiyle ISO 9001 Toplam Kalite Yönetimi uygulamasını başlanmıştır. Bu uygulama sonunda birimlerin hizmet kalitesi arttırılacaktır.

SONUÇ

Millî Kütüphanemizin ve dünyanın diğer millî kütüphanelerinin çağdaş bilgi ve belge hizmetlerinde yeterliliğe kavuşması için aşması gereken ortak sorunlar:

1. Özerk bir statüye sahip olup, siyasi etkilerden korunuyor olmalıdır.
2. Güncel teknolojiyi aktif olarak kullanabilmeli, ulusal ve uluslararası organizasyonlara katılarak kararları yönlendirebilmelidir.
3. Ulusal ve uluslararası veri transferlerini gerçekleştirebilmeli, materyal sağlama yöntemlerini yasal olarak yürütebilmelidir.
4. Koleksiyon ve donanımdaki yetersizlikler giderilmeli, okuyucu ve araştırma hizmetlerinde ihtiyaç duyulan uzman eleman sayısı artırılmalıdır.

5. Ulusal bibliyografik denetimi gerçekleştirerek, uluslararası veritabanı standartlarına ulaşılmalı.

6. Koleksiyonlarını gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarmalı.

7. Her yıl düzenli olarak konu-şahıs bibliyografyaları ile toplu kataloglar hazırlayabilmeli.

8. Kütüphanecilik, arşivcilik ve enformasyon bilimi konusunda ülke Kütüphaneciliği'ni temsil edebilmeli ve öncülük yapmalıdır.

9. Yazılı ve görsel medya ile sektörel ilişkiler kurabilmelidir.

10. Kütüphanecilik, arşivcilik ve dokümantasyon bilimleri alanlarında ulusal konu başlığı sistematiği geliştirmelidir.

11. Kültür ve sanat etkinliklerine aktif katkı sağlamalı.

12. Görsel ve işitsel materyaller ile hizmet üreten ve denetleyen kurum ve kuruluşlarla (ülkemiz için bu kurumlar; TRT, SESAM vb.) iş birliği arttırılmalıdır.

13. Koleksiyonunu elektronik kütüphanecilik hizmetlerine uygun hâle getirmeli ve elektronik kütüphanecilik hizmetlerine uygun teknik donanımları bünyesinde barındırmalıdır.

14. Özellikle el yazması ve nadir eserlerin ulusal mikrofilm merkezi görevini üstlenerek koruma ve konservasyon hizmetleri için uygun ortam yaratabilmelidir.

15. Ülke, bilgi birikiminin tanıtılması için ulusal ve uluslararası boyutta; iletişim, kültür, sanat ve eğitim alanlarıyla çok yönlü ilişkileri sürdürebilmelidir.

16. Yayın denetimi için ISBN, ISSN ve ISMN ajanslarının yayıncılar ve matbaacılarla iş birliğini online olarak gerçekleştirebilmeli. ISBN, ISSN, ISMN protokollerinde “Derleme Kod Numarası” uygulamasına geçilmeli.

Her ülkenin bilgi birikimlerinin arşivlendiği, korunduğu ve araştırma kitlelerine sunulduğu millî kütüphaneler, ülkelerinin **ULUSAL BELLEKLERİDİR.**

